КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ «ЛЬВІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ»

Кафедра практичної психології та інклюзивної освіти

ПРОГРАМА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АСИСТЕНТІВ УЧИТЕЛЯ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ, АСИСТЕНТІВ ВИХОВАТЕЛЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ГРУПИ

«ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК, НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»

Програма підвищення кваліфікації розглянута і рекомендована до затвердження на засіданні кафедри практичної психології та інклюзивної освіти

(протокол № 5 від 26.05.2026 р.)

Завідувачка кафедри Галина ВАРХОЛИК

Програма підвищення кваліфікації затверджена науково-методичною радою

(протокол № 4 від 4.06.2026р.)

Голова науково-методичної ради Павло ХОБЗЕЙ

Розробники: Вархолик Г.В. кандидатка педагогічних наук, завідувачка кафедри практичної психології та інклюзивної освіти; **Кобель І.Г.** кандидат педагогічних наук, доцент кафедри практичної психології та інклюзивної освіти.

Напрям підвищення кваліфікації: Особливості впровадження інклюзивного навчання та реалізація педагогічної підтримки учнів з особливими освітніми потребами на рівні базової середньої освіти.

Розроблено на основі типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації вчителів закладів середньої загальної освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти, модуля 3 (наказ МОН від 12.10.2022 №904)

Термін дії програми: з 2026 до 2031 року

Рецензенти:
Танчин І.З., кандидат історичних наук, заступник директора з науково-педагогічної роботи ЛОІППО.. Ел. адреса itanchyn@ukr.net
Дмітрієва О.І. кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Кам'янець-Подільського Національного університету імені Івана Огієнка. Ел. адреса dmitroxana@gmail.com

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми підвищення кваліфікації для асистентів вчителя інклюзивного класу, асистентів вихователя інклюзивної групи в закладах дошкільної та загальної середньої освіти полягає в необхідності підготовки педагогічних працівників до роботи за новим Державним стандартом базової середньої освіти в контексті вимог законодавства, зокрема Конституції України, законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту» та на виконання заходів Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року. Для ефективої організації освітнього процесу необхідно оволодіти новими для педагогів загальноосвітніх закладів знаннями і компетентностями відповідно до потреб різних категорій дітей із порушенням у розвитку.Одним із джерел нових знань є досвід закладів системи спеціальної освіти.

Цільова група: асистенти вчителя інклюзивного класу, асистенти вихователя інклюзивної групи в закладах дошкільної та загальної середньої освіти

Обсяг (тривалість): 30 годин (1.0 кредитів ЄКТС).

Особливості реалізації програми: Програма реалізується з використанням дистанційних технологій навчання та передбачає поєднання лекційних, практичних і самостійних форм роботи. Акцент зроблено на практичну спрямованість змісту навчання, аналіз реальних освітніх кейсів, виконання практичних завдань і розробку індивідуальних програм розвитку учнів з особливими освітніми потребами. Навчальні матеріали адаптовані до потреб педагогічних працівників різних категорій та рівнів професійного досвіду.

Форма підвищення кваліфікації: інституційна (дистанційна)

Мета підвищення кваліфікації: науково-методичний супровід професійного розвитку педагогічних працівників у їх підготовці до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП) в умовах загальноосвітніх закладів дошкільної та середньої освіти.

Завдання підвищення кваліфікації:

ознайомити слухачів з сучасними тенденціями в спеціальній освіті та сучасними підходами до корекції і попередження порушень психофізичного розвитку дітей;

розкрити сутність складної структури порушеного розвитку та поняття «актуальний» і «потенційний» розвиток;

сформувати навичку адаптування та модифікації навчального матеріалу відповідно до можливостей дітей з особливими освітніми потребами;

удосконалити вміння враховувати індивідуальні потреби й можливості дітей з особливостями психофізичного розвитку та попереджати труднощі, які можуть виникнути у процесі навчання.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

А.1. Мовно-комунікативна, компетентність через здатність формувати і розвивати мовно-комунікативні уміння та навички учнів

Б.1. Психологічна, через здатність визначати і враховувати в освітньому процесі вікові та інші індивідуальні особливості учнів; використовувати стратегії роботи з учнями, які сприяють розвитку їхньої позитивної самооцінки, я-ідентичності; формувати мотивацію учнів та організовувати їх пізнавальну діяльність.

Б.2. Емоційно-етична, через здатність усвідомлювати особисті відчуття, почуття та емоції, потреби, керувати власним емоційними станами; конструктивно та безпечно взаємодіяти з усіма суб'єктами освітнього процесу; усвідомлювати та цінувати взаємозалежність людей і систем у сучасному глобалізованому світі.

В.1. Інклюзивна, через здатність створювати умови, що забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища та педагогічну підтримку осіб з особливими освітніми потребами; забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів.

В.2. Здоров'язбережувальна, через здатність організовувати безпечне освітнє середовище, використовувати здоров'язбережувальні технології під час освітнього процесу; здійснювати профілактично-просвітницьку роботу з учнями та іншими учасниками освітнього процесу щодо безпеки життєдіяльності; зберігати особисте, фізичне та психічне здоров'я під час професійної діяльності

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

Знання й розуміння:

сутності та принципів діяльнісного підходу в навчанні та інструменти його реалізації для навчання учнів з ООП;

Уміння:

організовувати педагогічну діяльність на засадах сучасних підходів до навчання учнів з ООП з використанням досвіду спеціальної педагогіки;

впроваджувати принципи корекційної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.

Диспозиції (цінності, ставлення):

готовність застосовувати сучасні підходи до навчання учнів з ООП;

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації: контроль за знаннями слухачів проводиться послідовно й систематично: на практичних заняттях, індивідуальне та фронтальне опитування.

Оцінювання результатів підвищення кваліфікації здійснюється шляхом підсумкового тестування (бальна система) та вербального оцінювання виконання практичних завдань. На етапі завершення навчання за Програмою слухачі складають підсумковий тест з 20 питань. Максимальна кількість балів, яку можуть отримати учасники, — 100 балів. Прохідний бал — 61 Учасники, які успішно пройшли навчання та склали підсумковий тест, отримують сертифікат.

Документ про підвищення кваліфікації: сертифікат встановленого зразка

Вартість (у разі встановлення): безоплатний характер надання освітньої послуги для слухачів курсів підвищення кваліфікації за регіональним замовленням місцевих органів управління освітою, вартість згідно з кошторисом відповідно до порядку надання платних послуг для всіх інших категорій.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено поєднання теоретичної підготовки з практичною діяльністю, спрямованою на формування професійних компетентностей педагогічних працівників у сфері інклюзивного навчання, з урахуванням принципів Нової української школи.

Особливістю є практико-орієнтований характер навчання, що передбачає активну участь слухачів у моделюванні освітніх ситуацій, розробленні індивідуальних програм розвитку, доборі адаптацій і модифікацій навчального матеріалу для учнів з особливими освітніми потребами.

Підсумкові заходи: виконання та захист підсумкового практичного завдання і складання підсумкового тестування.

Самостійна робота передбачає опрацювання навчальних матеріалів і Здійснюється самостійна робота в позанавчальний час.

Зміст програми складається з 4 модулів та 12 взаємопов'язаних тем. На етапі завершення навчання за Програмою слухачі складають підсумковий тест з 20 питань.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає: 30 год, з них: 16 год — лекційні заняття, 14 год — практична робота.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назви тем	Кількість годин		
	Лекції	Практичні	Усього
Вступне інформаційно-мотиваційне заняття		**2**	**2**
Тема 1. Реєстрація учасників. Ознайомлення з програмою модуля		1	
Тема 2. Формування очікувань учасників. Вхідне опитування		0,5	

Тема 3. Проходження вхідного опитування			0,5	
Модуль 1. Освітня політика		**4**		**4**
Тема 1.1. Реформування освіти в Україні. Нова українська школа. Програма розвитку освіти Львівщини		2		
Тема 1.2. Атестація керівних кадрів та інших педагогічних працівників закладів освіти. Сертифікація		2		
Модуль 2. Сутність складної структури порушеного розвитку		**4**	**4**	**8**
Тема 2.1. Організація інклюзивного навчання у закладі освіти		4		
Тема 2.2. Основні поняття та категорії дефектології			4	
Модуль 3. Особливості роботи асистента вчителя/вихователя з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку, розладами спектру аутизму та сенсо-моторними порушеннями		**8**	**2**	**10**
Тема 3.1 Порушення інтелектуального розвитку та затримка психічного розвитку у дітей		2	2	
Тема 3.2. Розлади спектру аутизму у дітей		2		
Тема 3.3. Порушення зору та слуху у дітей		2		
Тема 3.4. Порушення функціонування опорно-рухового апарату у дітей		2		
Модуль 4. Адаптація та модифікація навчального матеріалу навчальних програм та середовища у роботі з дітьми з ООП			**4**	**4**
Тема 4.1 Поняття адаптації та модифікації в інклюзії			4	
Підсумкове заняття, рефлексія			**2**	**2**
Підведення підсумків, обговорення результатів навчання на спецкурсі, обмін враженнями			1,5	
Рефлексія			0,5	
Всього годин:		**16**	**14**	**30**

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступне інформаційно-мотиваційне заняття

Час за робочою навчальною програмою – 2 години

Тема 1. Реєстрація учасників. Ознайомлення з програмою модуля *(практичне, 1 година)*

Тема 2. Формування очікувань учасників (*практичне, 0,5 години)*

Тема 3. Проходження вхідного опитування (0,5 години)

Модуль 1. Освітня політика

Час за робочою навчальною програмою – 4 години

Тема 1.1. Реформування освіти в Україні. Нова українська школа. Програма розвитку освіти Львівщини

Тема 1.2. Атестація керівних кадрів та інших педагогічних працівників закладів освіти. Сертифікація

Модуль 2. Сутність складної структури порушеного розвитку.

Час за робочою навчальною програмою – 8 годин (Л-4, П-4)

Тема 2.1. Організація інклюзивного навчання у закладі освіти (лекція, 4 години)

План лекційних занять

2.1.1. Сучасне розуміння поняття "особливі освітні потреби" у дитини.

2.1.2. Основні аспекти навчання та виховання дітей з ООП в спеціалізованих навчальних закладах.

2.1.3. Філософія інклюзії. Завдання, цілі та виклики інклюзивного навчання.

2.1.4. Команда супроводу дитини у інклюзивному навчанні/вихованні.

2.1.5. Індивідуальна програма розвитку дитини.

2.1.6. Основні завдання та мета роботи асистента вчителя/вихователя.

Тема 2.2. Основні поняття та категорії дефектології (практичні, 4 години)

План практичних занять

2.2.1. Реалізація вчення Л.С.Виготського у сучасній спеціальній педагогіці та психології.

2.2.2. Огляд понять: корекція, компенсація (та її види), реабілітація та абілітація, зона найближчого розвитку та обхідні шляхи у навчанні та розвитку

дітей з психофізичними. Опрацювання принципів визначення рівня актуального розвитку дитини.

2.2.3. Важливість розуміння складної структури дефекту для організації і проведення корекційної роботи з дитиною під час навчально-виховного процесу. Відпрацювання навички вирізняти первинний дефект та вторинні і супутні відхилення при заданій нозології.

Модуль 3. Особливості роботи асистента вчителя/вихователя з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку, розладами спектру аутизму та сенсо-моторними порушеннями

Час за робочою навчальною програмою – 10 години

Тема 3.1. Порушення інтелектуального розвитку та затримка психічного розвитку у дітей (лекція, 2 години, практичне, 2 години (очне навчання) форум 2 години (дистанційне навчання))

План лекційного заняття

3.1.1. Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями інтелекту. Особливості пізнавальних процесів (мислення, мовлення, уваги, уяви, пам'яті, сприймання) при порушеннях інтелектуального розвитку (ПІР). Особливості розвитку дітей з порушеним інтелектом. Відмінності між вродженими та набутими формами порушень інтелектуального розвитку: ступені ПІР та види деменцій.

3.1.2. Ознаки затримки психічного розвитку (ЗПР) у дітей. Відмінності ПІР та ЗПР. Види ЗПР та загальна характеристика дітей кожної групи.

План практичного заняття

3.1.3. Врахування особливостей розвитку дітьми з порушеннями інтелекту в навчально-виховному процесі.

3.1.4. Формування у слухачів навички адаптації та модифікації навчального матеріалу для дітей з особливостями інтелектуального розвитку.

Обговорення у форумі

1. Врахування збереженості інтелектуальної функції у дитини при організації навчально-виховної діяльності.
2. Адаптація та модифікація навчальних матеріалів : потреба, можливості, виклики.

Тема 3.2. Розлади спектру аутизму у дітей (лекція, 2 години)

План лекційного заняття

3.2.1. Психолого-педагогічна характеристика дітей з розладами спектру аутизму (РСА). Особливості поведінки, комунікативної сфери та соціальних компетентностей при аутизмі (поняття «тріада аутизму»).

3.2.2. Синдроми розладів спектру аутизму: характеристика дітей із синдромом Канера, Ретта, Аспергера, високо функціональним аутизмом.

3.2.3. Рівневий підхід до класифікації аутизму: I, II, III ступені аутизму.

3.2.4. Основні напрямки роботи з дітьми з аутизмом: сенсорна інтеграція; візуалізація та структурування простору, середовища та навчального матеріалу; методи альтернативної та підтримуючої комунікації в роботі з дітьми з аутизмом. Можливість реалізації напрямків роботи в закладах загальної дошкільної та середньої освіти.

Тема 3.3. Порушення зору та слуху у дітей (лекція, 2 години)

План лекційного заняття

3.3.1. Психолого-педагогічна характеристика незрячих та слабозорих дітей. Особливості роботи асистента вчителя/вихователя з дітьми порушеннями зору різного виду (сліпота, низька гострота зору, дальтонізм, косоокість, звуження поля зору).

3.3.2. Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями слуху. Особливості роботи асистента вчителя/вихователя з слабочуючими та нечуючими дітьми (сліпота, низька гострота зору, дальтонізм, косоокість, звуження поля зору).

3.3.3. Врахування анатомо-фізіологічних особливостей дітей з сенсорними порушеннями при організації навчально-виховного інклюзивного середовища. Використання «обхідних шляхів» в навчанні дітей з порушеннями зору та слуху. Формування вторинних компенсаторних механізмів в навчально-виховному процесі.

Тема 3.4. Порушення функціонування опорно-рухового апарату у дітей (лекція, 2 години)

План лекційного заняття

3.4.1. Врахування анатомо-фізіологічних особливостей дітей з порушенням опорно-рухового апарату при організації інклюзивного навчання. Структурування шкільного та класного простору, адаптація навчального матеріалу під можливості дітей.

Модуль 4. Адаптація та модифікація навчальних програм та середовища у роботі з дітьми з ООП

Час за робочою навчальною програмою – 4 години

Тема 4.1 Поняття адаптації та модифікації в інклюзії (практичне , 4 години)

План практичних занять

4.2.1. Поняття адаптації у інклюзії.

4.2.2. Види адаптації.

4.2.3. Адаптація середовища та навчального матеріалу.

4.2.4. Адаптація матеріалу при навчанні дітей різних нозологій.

4.2.5. Модифікації навчального матеріалу в роботі з дітьми різних нозологій.

4.2.6. Підбір модифікацій та адаптацій для роботи з дітьми різних нозологій.

Підсумкове заняття, рефлексія (*практичне , 2 години)*

1. Підведення підсумків, обговорення результатів навчання на спецкурсі, обмін враженнями (1,5 години).

2. Заповнення вихідного підсумку (рефлексії) (0,5 годин)

Запитання для практичних та семінарських занять

1. Дайте визначення понять «дитина з порушеннями психофізичного розвитку», «дитина з особливими освітніми потребами», «дитина з особливими потребами».
2. Назвіть основні категорії порушень психофізичного розвитку у дітей.
3. Охарактеризуйте причини порушень психофізичного розвитку у дітей.
4. Характеристика біологічних причин порушень розвитку дітей.
5. Соціально-психологічні умови розвитку дітей.
6. Як ви розумієте теорію про складну структуру аномального розвитку? Наведіть приклади первинного дефекту та вторинних відхилень при різних видах порушень психофізичного розвитку у дітей.
7. Дайте характеристику сучасних підходів до оцінки актуального розвитку дітей з психофізичними порушеннями.
8. Охарактеризуйте мовлення, як психологічну діяльність, що має складну структуру.
9. Обгрунтуйте необхідність знань про дітей з порушеннями психофізичного розвитку для педагогів загальноосвітніх навчальних закладів.
10. Методологічні основи дефектології. Внесок Л.С. Виготського в сучасну дефектологію.
11. Психофізичний розвиток дітей раннього віку.
12. Які негативні наслідки виражених відхилень у мовленнєвому розвитку дитини.
13. Характеристика проявів нервової системи у дітей з порушеннями психофізичного розвитку.
14. .Компенсація (псевдокоменсація та декомпенсація), корекція, реабілітація та соціалізація, як основні категорії спеціальної психології та педагогіки.
15. Поняття про «зону найближчого розвитку» та обхідні шляхи у навчанні та розвитку дітей з психофізичними порушеннями

16. Реалізація вчення Л.С.Виготського у сучасній спеціальній та загальній педагогіці.
17. Загальні принципи корекційної роботи.
18. 10.Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями зору.
19. Особливості корекційної роботи із дітьми з порушеннями зору.
20. Нечуючі, пізнооглухлі, слабочуючі діти; відмінності їх розвитку
21. Психологічні особливості дітей з розладами аутичного спектру.
22. Поняття ПІР та деменція, загальна характеристика та відмінності.
23. Особливості психічної діяльності дітей з порушеним інтелектом.
24. Основні принципи корекційної роботи із дітьми з ПІР.
25. Ознаки та причини затримки психічного розвитку у дітей.
26. Особливості корекційної роботи із дітьми з порушеннями інтелекту.
27. .Особливості структури дефекту у дітей з комплексними психофізичними порушеннями.
28. Загальна характеристика порушень опорно-рухового апарату.
29. Структурування простору для дітей з ПІР.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text
2. Закон України «Про освіту». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 05.11.2024 № 1439 «Про реалізацію експериментального проєкту щодо закупівлі послуг з підвищення кваліфікації та супервізії педагогічних працівників». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1439-2024-%D0%BF#Text *(Цей документ — основа вашої участі в пілоті)*.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2021 № 957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text *(Тут прописані рівні підтримки)*.
5. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою КМУ від 30.09.2020 № 898. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text
6. Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року, затверджена розпорядженням КМУ від 07.06.2024 № 527-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-%D1%80#Tex

Основна література:

1. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / Дятленко Н. М., Софій Н.З., Мартинчук О. В., Найда Ю. М., під заг. ред. Войцехівського М. Ф.. – К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015.
2. Блеч Г. О. Система корекційно-розвивального навчання з розвитку мовлення дошкільників з розумовою відсталістю /Г. О.Блеч// Освіта осіб з особливими потребами: Шляхи розбудови: Зб. наук. праць: Вип.8/За ред. Засенка В. В., Колупаєвої А. А. – К.: ТОВ «Поліграф плюс», 2015.
3. Гаяш О. В. Поради вчителям щодо навчання дітей з особливими освітніми потребами у класі з інклюзивним навчанням: Методичні рекомендації/ Укладач О. В. Гаяш. – Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2014.
4. Данілавічютє Е. А., Литовченко С. В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник/ За ред. А. А. Колупаєвої. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012.
5. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посібник /А. А. Колупаєва, Л. О Савчук. К. – Науковий світ, 2010.
6. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі, початкова ланка / за ред. В. І. Бондар, В. В. Зосенка. – К., 2004
7. Ервін. Е. Підготовка вчителів і вихователів до роботи в інклюзивних класах і групах /Е. Ервін, Д. Кугельмес. – Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», К., 2000
8. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими

освітніми потребами в інклюзивному класі: навч. курс та наук.-метод. посіб. / Т.В.Сак. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011.
9. Інклюзивна освіта від А до Я: порадник для педагогів і батьків / Заєркова Н. В., Трейтяк А. О. – К., 2016.
10. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник/ Кол. авторів: Колупаєва А. А., Софій Н. З., Найда Ю. М. та ін. За заг. ред. Даніленко Л. І., – К., 2007. – 128 с.
11. Колупаєва А. А., Єфімова С. М. Навчальний курс «Вступ до інклюзивної освіти». – К.: Науковий світ, 2010.
12. Колупаєва А. А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітні навчальні заклади: -К. Педагогічна думка, 2007.
13. Колупаєва А. А., Данілавічютє Е. А., Литовченко С. В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012.
14. Матвєєва М. Миронова С. Гречко Л. Психокорекційна робота в умовах інтегрованого навчання/Дефектологія №3, – 2009.
15. Назарина В. Дитина зі зниженим слухом в інтеграційній групі /Дефектологія 4, 2013
16. Никольская О.С. Проблемы обучения аутичных детей //Дефектология. – 1995. – № 1.
17. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка: підручник. – К.Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. – част. І.

17. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. Науково-методичний збірник: Вип. 9/ за ред. В. В. Засенка, А. А. Колупаєвої. – К.: ТОВ «Поліграф плюс», 2015
18. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник/ за заг. ред. Колупаєвої А. А. – К.: «А.С.К.», 2012.
19. Постанова №872 КМУ «Про затвердження порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» від 15. 08. 2011р.
20. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: Навчально-методичний посібник / За заг. ред. Колупаєвої А. А. – К., 2010.
21. Рибченко Л. К. Інклюзивне навчання дітей з аутизмом в загальноосвітній системі навчання // Актуальні питання корекційної освіти. – 2015. – № 5.
22. Романчук О. Розлади спектру аутизму / Романчук О. – Л.: Колесо, 2009.
23. Сак Т. В. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі. Науково-методичний посібник К.: СПД-ФО Парашин, 2011.
24. Сварник М. Інклюзивна освіта в Україні: попередній аналіз ситуації/ Інклюзивна освіта. Збірник матеріалів проекту. – К.: 2013.
25. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка: підручник. – К.Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. – част. І.
26. Школа для кожного: посібник / Упорядник: Байда Л. Ю. – К., 2015.